

EN GRAV PÅ STORA ALVARET

Arkeologisk förundersökning och undersökning av RAÄ Södra Möckleby 48:1/
L1956:183, Albrunna 29:1, Mörbylånga kommun, Kalmar län

ÅSA BERGER

Rapporter från Arkeologikonsult 2019:3138

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Stensättningen efter förundersökningen med Cementas stenbrott i bakgrunden.
Foto från öster.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003
Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2019

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

EN GRAV PÅ STORA ALVARET

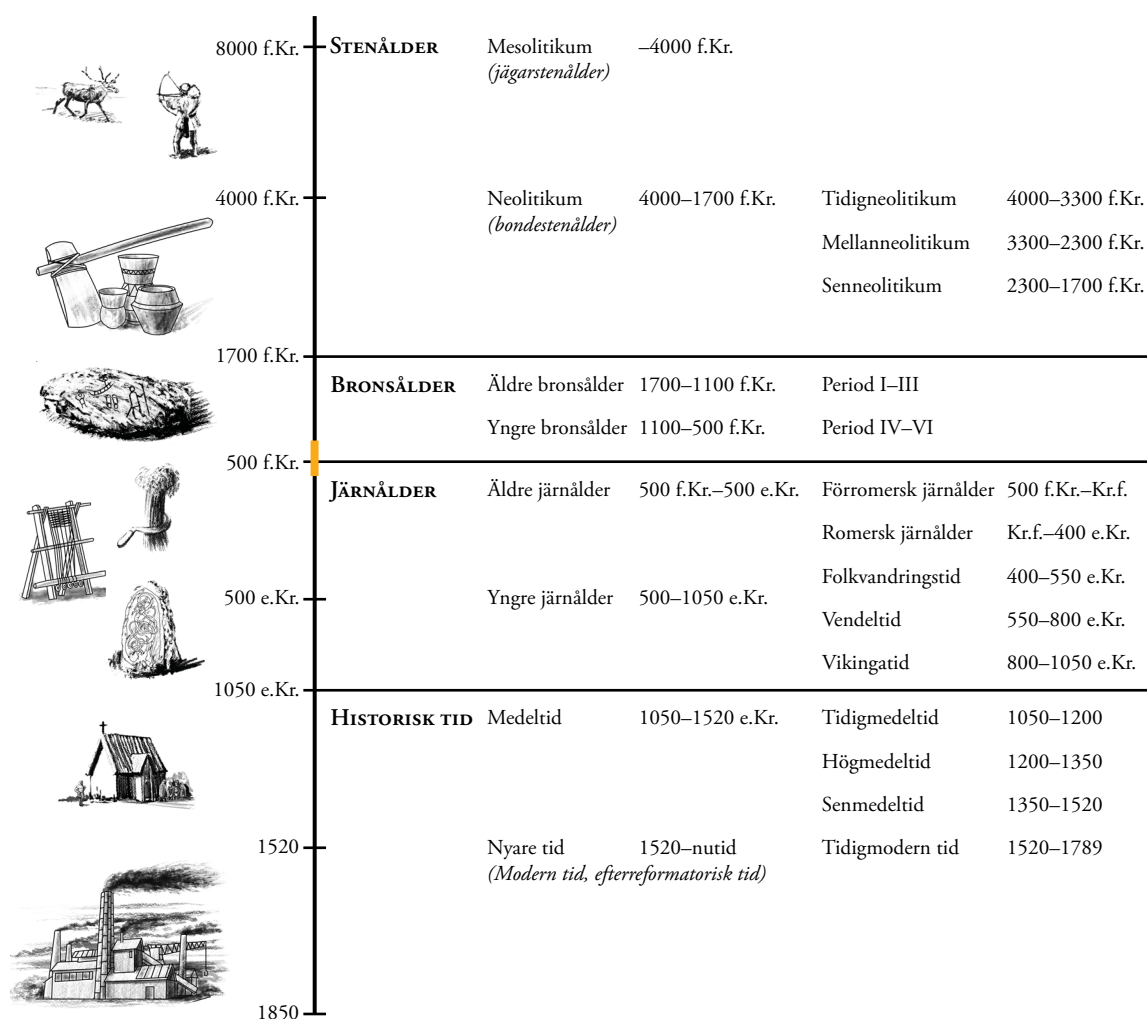
Arkeologisk förundersökning och undersökning av RAÄ Södra Möckleby 48:1/
L1956:183, Albrunna 29:1, Mörbylånga kommun, Kalmar län

ÅSA BERGER

Rapporter från Arkeologikonsult 2019:3138

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, t.ex. fyndplats eller plats med tradition.

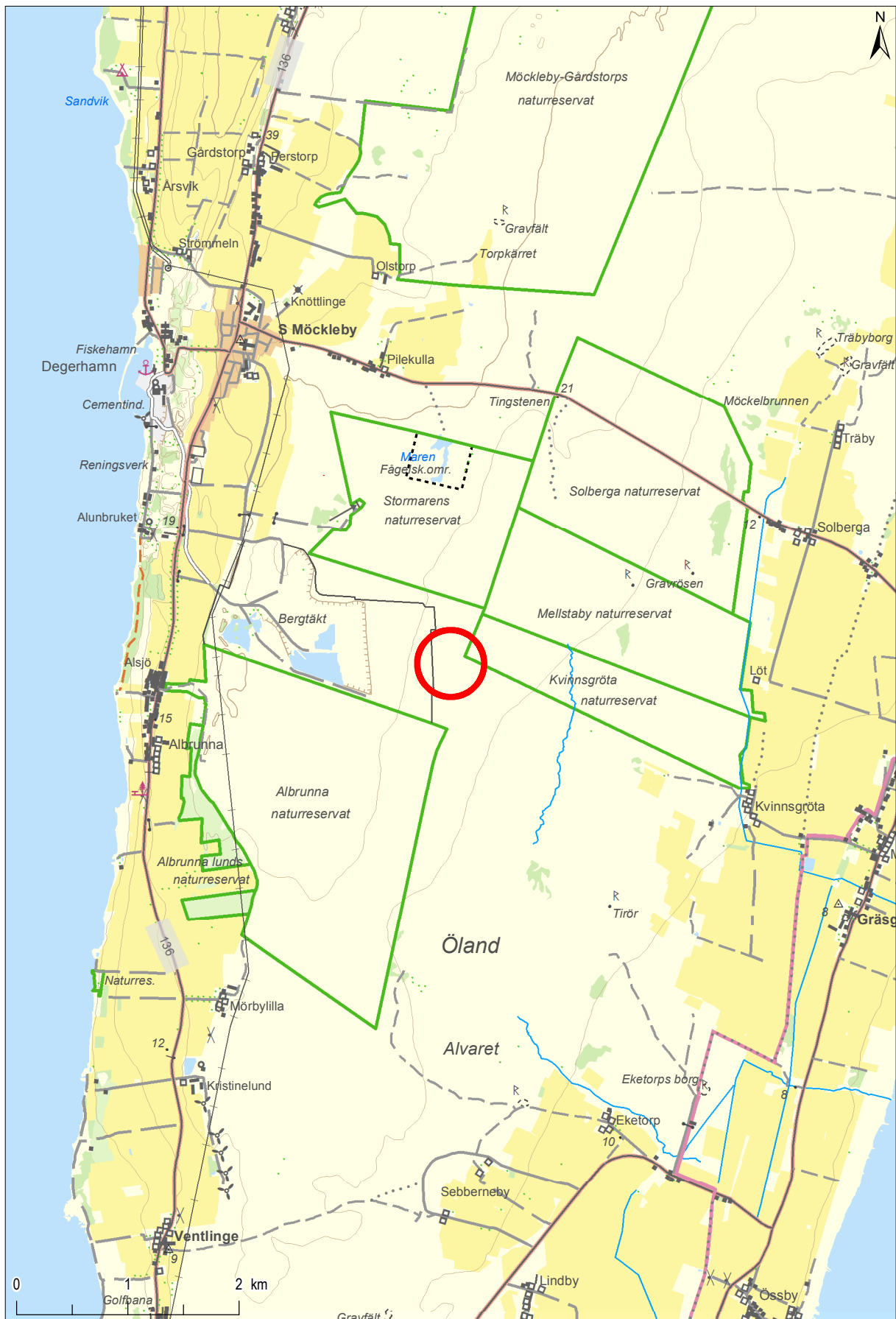
Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
SYFTE.....	8
TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ.....	8
FÖRUNDERSÖKNINGEN	10
Genomförande.....	10
Resultat.....	10
ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING.....	12
Genomförande.....	12
Förmedling	13
Resultat.....	13
Fynd	16
Makrobotaniskt material.....	17
Benmaterial.....	17
Datering	18
STENSÄTTNINGAR PÅ ÖLAND	18
Diskussion	20
REFERENSER	23
Äldre kartmaterial	23
Litteratur	23
Otryckta källor.....	24
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	25
BILAGOR	26
Bilaga 1. Anläggningstabell	26
Bilaga 2. Fyndtabell	26
Bilaga 3. Makrofossilanalys	27
Bilaga 4. Matris stensättning.....	28
Bilaga 5. Osteologisk analys	29
Bilaga 6. ¹⁴ C-analys	34
Bilaga 7. Berörda fornlämningar	35

Figur 1. Platsen för stensättningen inom Stora alvaret markerad på Terrängkartan. Skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

I samband med att Cementa i Degerhamn på Öland skulle utöka sitt kalkbrott undersökte Arkeologikonsult en stensättning ute på Stora alvaret (figur 1). Stensättningen var byggd av kalkstenshällar som var lagda kring ett flyttblock. I gravens fyllning fanns brända människoben från två vuxna individer samt obrända ben av ko, häst, får/get, fågel, hare, räv och gnagare. Dessutom påträffades 12 obrända tänder från en individ i 12 till 15 årsåldern. De brända benen daterades till yngre bronsålder (900–800 f.Kr.) medan de obrända människotänderna daterades till förromersk järnålder (200–40 f.Kr.). Detta innebär att tänderna deponerats mer än 600 år efter att den första begravningen skedde. Möjligen har

man aktiverat stensättningen genom att deponera en avliden släktings tänder i den tillsammans med diverse djurben. Stensättningens placering ute på Stora alvaret tyder på att den kan ha fungerat som gränsmarkering i en tid då ett stort antal gårdar delade på marken på allmänningen.

Under flyttblocket i gravens mitt var kalkstenshällen helt slät. Detta visade sig vara en rest från istiden då hela Öland slipats ned av inlandsisen. Flyttblocket hade sedan skyddat den slipade ytan medan omkringliggande kalksten vittrat och fått sin karaktäristiska oregelbundna yta. Detta fenomen var okänt sedan tidigare.

INLEDNING

Inför en utvidgning av brytningsområdet inom Cementas kalkbrott i Degerhamn på Öland utförde Arkeologikonsult en arkeologisk förundersökning samt en arkeologisk undersökning av en stensättning, RAÄ-nr Södra Möckleby 48:1, som berördes

av planerna (figur 2). Förundersökningen utfördes i slutet av september 2017 och den arkeologiska undersökningen då stensättningen dokumenterades och togs bort utfördes i slutet av maj 2018.

Figur 2. Inmätning av kantkedja vid förundersökningen i september 2017.

SYFTE

Syftet med förundersökningen var att förse länsstyrelsen med ett fördjupat kunskapsunderlag inför prövningen av arbetsföretaget enligt 2 kap 12 § KML och fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, datering, utbredning, omfattning, sammansättning och komplexitet. Fornlämningen skulle avgränsas så att det inte rådde någon tvekan om vilken fornlämning som berördes av planerad exploatering. Fornlämningens art och innehåll skulle beskrivas med hänsyn till dess antikvariska bevarandevärde samt pedagogiska och vetenskapliga potential. Undersökningens resultat skulle även kunna användas av undersökare vid upprättande av undersökningsplan för särskild undersökning. Eftersom förundersökningen utfördes som ett led i borttagandet var ambitionsnivån hög.

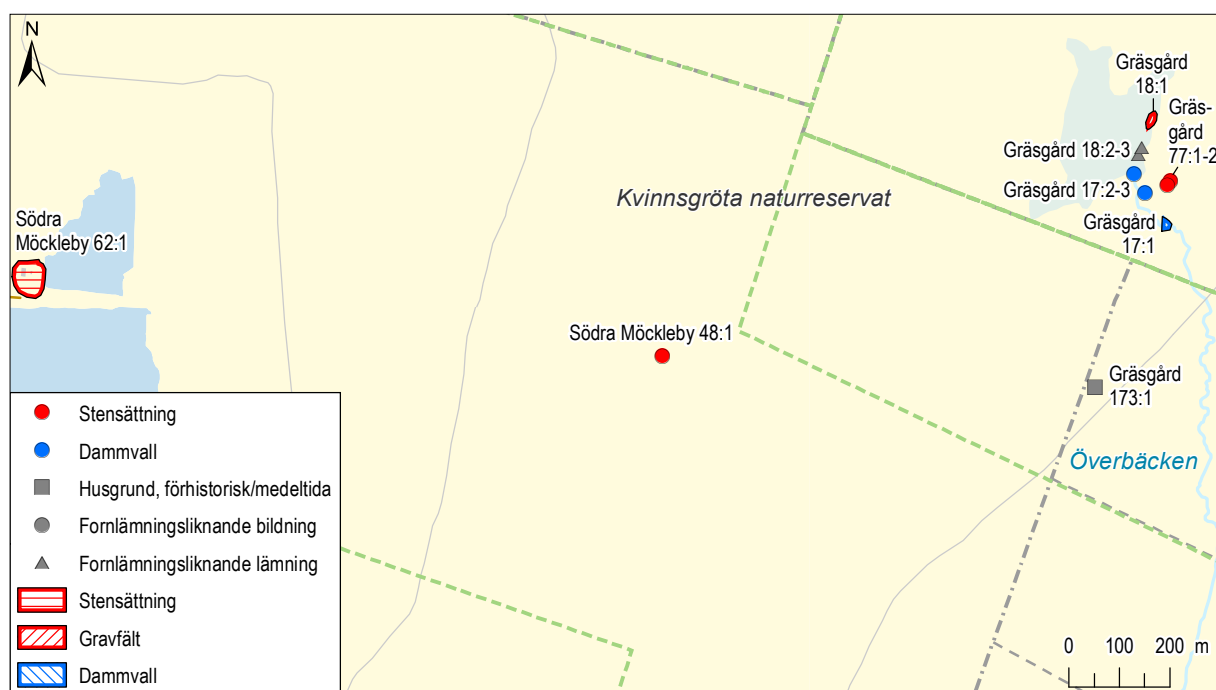
Syftet med den arkeologiska undersökningen då stensättningen dokumenterades och togs bort var att skapa meningsfull kunskap med relevans för såväl myndigheter som forskning och allmänhet. Undersökningen skulle bidra till den långsiktiga regionala kunskapsuppbyggnaden. Resultatet skulle kunna knytas till, och användas i, fortsatt forskning och kommunikation med såväl forskarsamhället som samhället i övrigt.

Kunskapspotentialen hos den aktuella lämningen bedömdes som hög och undersökningen utfördes därför med hög ambitionsnivå. Målgrupp för undersökningen var i första hand Länsstyrelsen, Cementa, Mörbylånga kommun och Alunskolan i Degerhamn.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Stensättningen 48:1 var belägen på Stora alvaret i ett relativt fornlämningsfritt område (figur 3). Liknande ensamliggande gravar har enligt FMIS funnits i väster men har försvunnit i samband med kalkbrytningen på platsen (Södra Möckleby 62:1 och 154:1). I öster i Gräsgårds socken, i anslutning till byarna Solberga, Löt och Kvinnsgröta, finns

en stor mängd stensättningar av liknande karaktär. Endast en förhistorisk husgrund finns i närområdet (Gräsgård 173:1) och den kan inte knytas till några gravar. Flera stenåldersboplatser har påträffats i åkermarken ned mot havet i väster, mer än tre kilometer från den aktuella platsen, men några andra boplatser är inte kända.

Figur 3. Fornlämning RAÄ-nr Södra Möckleby 48:1 och närliggande fornlämningar markerade på Fastighetskartan, skala 1:15 000.

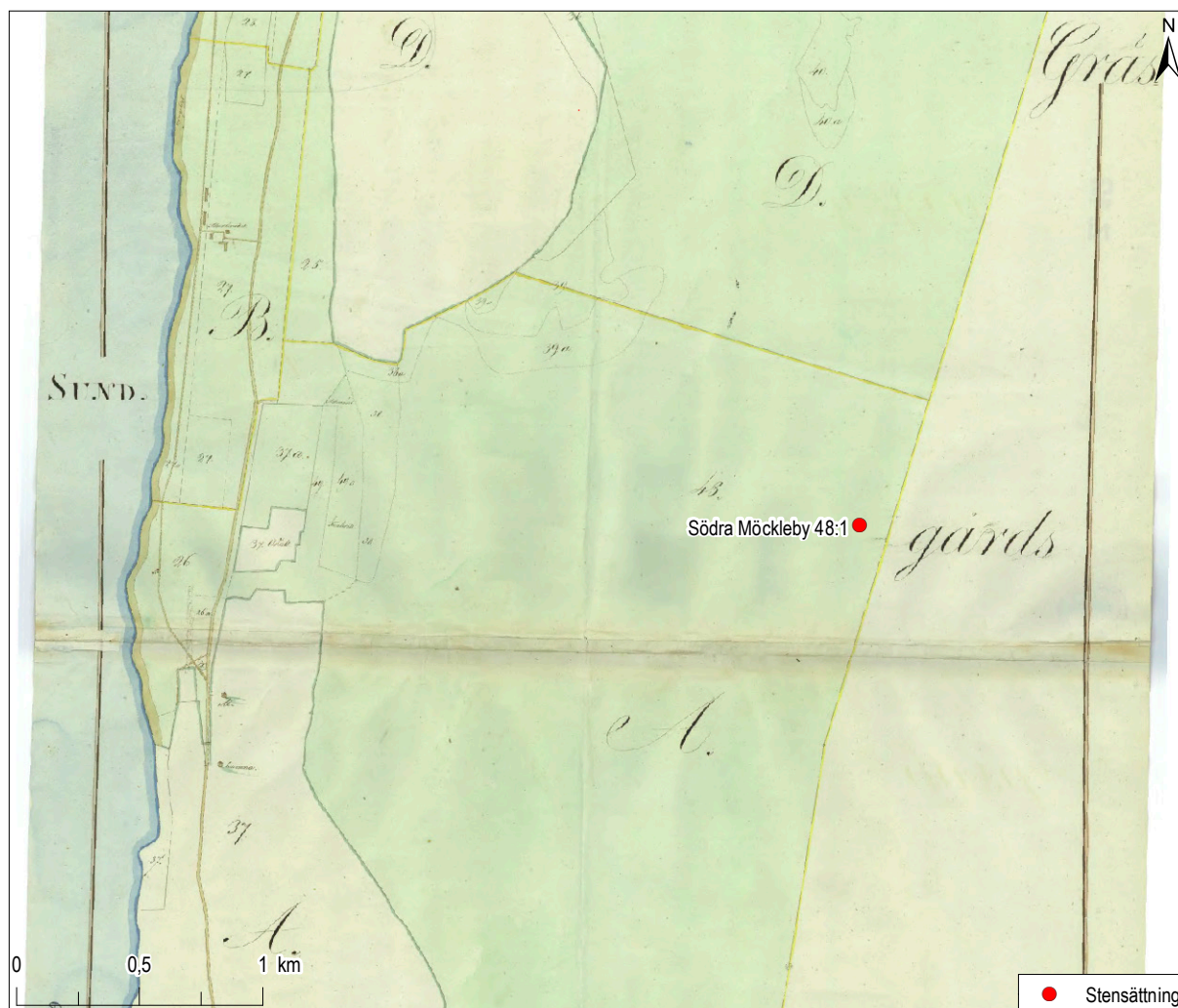

Sockengränsen har ändrats under senare tid (mellan 1941 och 1975) och stensättningen låg tidigare strax intill gränsen till Gräsgårds socken. Den äldre sockengränsen markeras idag av en kalkstensmur. På kartorna över delning av mark och utägor från de aktuella socknarna från 1811 (figur 4) fungerar flera stensättningar och rösen som gränsmarkeringar mellan socknarna, dock inte Södra Möckleby 48:1. Området som ingått i byn Albrunnas utmark har, likt övriga delar av Stora alvaret, aldrig varit uppodlat utan främst fungerat som betesmark. På 1811 års karta över delning av utägor och utmark i Södra Möckleby socken beskrivs området som odugligt med kalkberget som går i dagen "överallt".

Landskapet på alvaret är platt och utsikten vidsträckt. Låga buskage av en och ölandstök växer i det tunna jordlagret. Lämningen syntes innan undersökningen som en tydlig, gräsbeväxt förhöjning i det i övrigt mycket flacka landskapet (figur 5).

Figur 5. Stensättningen Södra Möckleby 48:1 syntes som en gräsbeväxt förhöjning på det platta alvaret. Foto från söder.

Figur 4. Gränsen mellan Södra Möckleby och Gräsgårds socknar med stensättningen 48:1 utmärkt, skala 1:30 000.

FÖRUNDERSÖKNINGEN

Genomförande

Fornlämningen togs fram med hjälp av maskin samt för hand för att fastställa dess karaktär, storlek och konstruktion. Stensättningen rensades fram i sin helhet och inre och yttre konstruktionselement så som t ex mittblock och kantkedja, samt fynd mättes in med gps och dokumenterades i text och bild. För att säkerställa att inga ömtåliga metallföremål låg i anläggningens yta undersöktes den med metalldetektor. Delar av ytan kring lämningen torvades av med hjälp av maskin för att fastställa om ytterligare fornlämningar fanns i anslutning till den registrerade fornlämningen. Lämningen fotograferades med hjälp av drönare före och efter avtorvningen.

Resultat

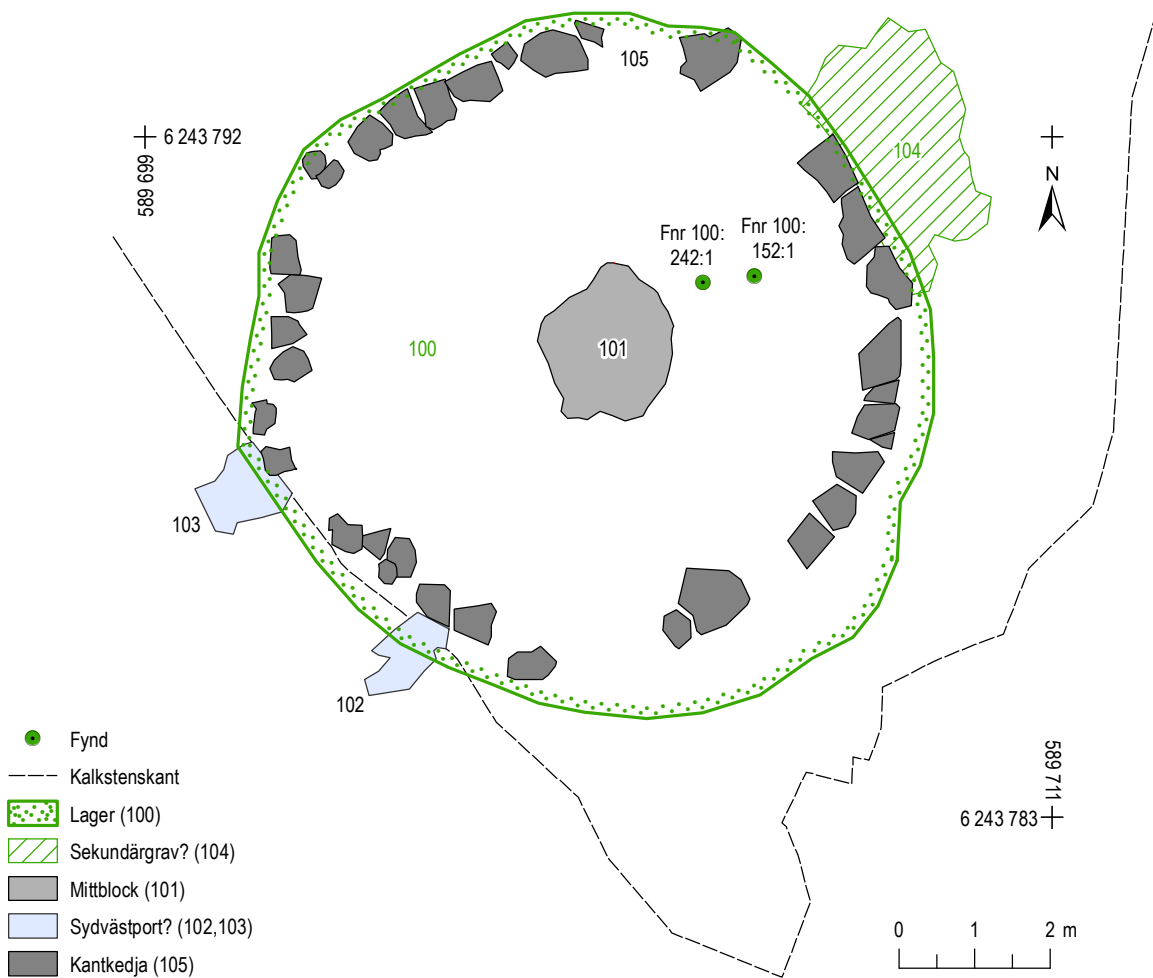
Fornlämning Södra Möckleby 48:1 beskrevs innan undersökningen som en rund stensättning, 8,80x 9,20 meter stor och 0,3 meter hög. Anläggningen var övertorvad med ett par synliga kalkstenar 0,20–0,70 meter stora och ett mittblock i granit 0,80 meter högt och 1,70x1,50 meter stort.

Inför undersökningen syntes stensättningen som en svag förhöjning kring ett flyttblock. Den var beväxt med högt gräs och enstaka buskar (figur 6). Stensättningen täcktes av ett 0,05–0,20 meter tjockt lager av mylla med inslag av kalkstensflisor och större kalkstensbitar (100). Närmast mittblocket fanns två ansamlingar med synliga löst liggande kalkstenar, en i väster (106) och en i öster (107), dessa var nästan fria från jord. Det överliggande jordlagret avlägsnades och en tydlig kantkedja av 0,35x0,40 till 0,60x0,80 meter stora kalkstenar framkom i norr och öster, i övrigt var kantkedjan något otydlig och bitvis saknades den helt. Det översta jordlagret sträckte sig utanför kantkedjan, från 0,15 meter i norr, upp till 1,00 meter i söder (figur 7). I ytan påträffades enstaka djurben som var kraftigt vittrade av väder och vind. Dessa antogs ha förts dit av rovfåglar.

I sydväst fanns två utbyggnader av kalksten (102, 103) som antogs kunna utgöra en sydvästport. I nordost fanns ytterligare en utbyggnad (115) som möjligen kunde utgöra en sekundärgrav (figur 8). I samband med rensningen av graven påträffades en bit bearbetad flinta som sannolikt är bössfinta och en delvis slipad sandstensplatta samt ett fragment bränt ben.

Figur 6. Stensättningen innan undersökningen. Foto från väster.

Figur 7. Stensättningen vid förundersökningen, skala 1:100.

Figur 8. Lodfoto över stensättningen efter avtorvningen i samband med förundersökningen.

I området närmast stensättningen gick berggrunden i dagen. Vid schaktning visade det sig att kalkstenar på södra och västra sidan brutits loss för att användas vid gravbygget vilket resulterade i en skarp kant (figur 9). Kantkedjan tangerade denna i den sydvästra delen vilket gav intrycket att kantkedjan var tvåskiktad.

Endast recenta föremål i form av en hästsko och två patronhylsor påträffades vid metalledekteringen. Därför gjordes bedömningen att graven inte behövde

täckas över i väntan på den slutgiltiga undersökningen, den täta kalkstenspackningen antogs skydda eventuella underliggande föremål.

En yta runt om stensättningen banades av för att undersöka om ytterligare anläggningar fanns i dess närhet. Jordlagret visade sig dock vara så pass tunt att bevaringsgraden för eventuella lämningar var mycket lågt. Den avbanade ytan, inklusive graven, uppgick till 215 m². Inga ytterligare anläggningar som till exempel härdar påträffades.

Figur 9. Kalkstensplattorna som använts för att bygga stensättningen hade brutits loss från underlaget så att en taggig kant bildades. Foto från söder.

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING

Genomförande

Eftersom fornlämningen till största delen rensats fram redan vid förundersökningen krävdes endast viss rensning av nytillkommen växtlighet på anläggningens överbyggnad. Mittblocket undersöktes för att konstatera eventuella skålgropar. Undersökningen utfördes nästan uteslutande med hacka/skärslev. Personal från Cementa var behjälplig då de större stenarna i kantkedjan och stenpackningen flyttades. Maskin användes för att avlägsna mittblocket.

Graven undersöktes med single context-metodik där varje enskild kontext i yttre och inre gravskick

undersöktes och dokumenteras för sig. Syftet med denna metod är att fånga in ritualer och handlingar i samband med begravning och synliggöra stratigrafiska relationer inom graven.

Fynd- och benförande lager undersöktes med skärslev, ingen sällning kunde utföras eftersom fyllningen innehöll stora mängder kalkstensbitar som riskerade att krossa eventuella ben. Jorden var dock så pass torr och lucker att det inte var några svårigheter att samla in benen i samband med grävningen. Lagret undersöktes med metalledektor för att hitta eventuella metallföremål. Prover för makrofossilanalys togs i utvalda kontexter (bilaga 3).

Förmedling

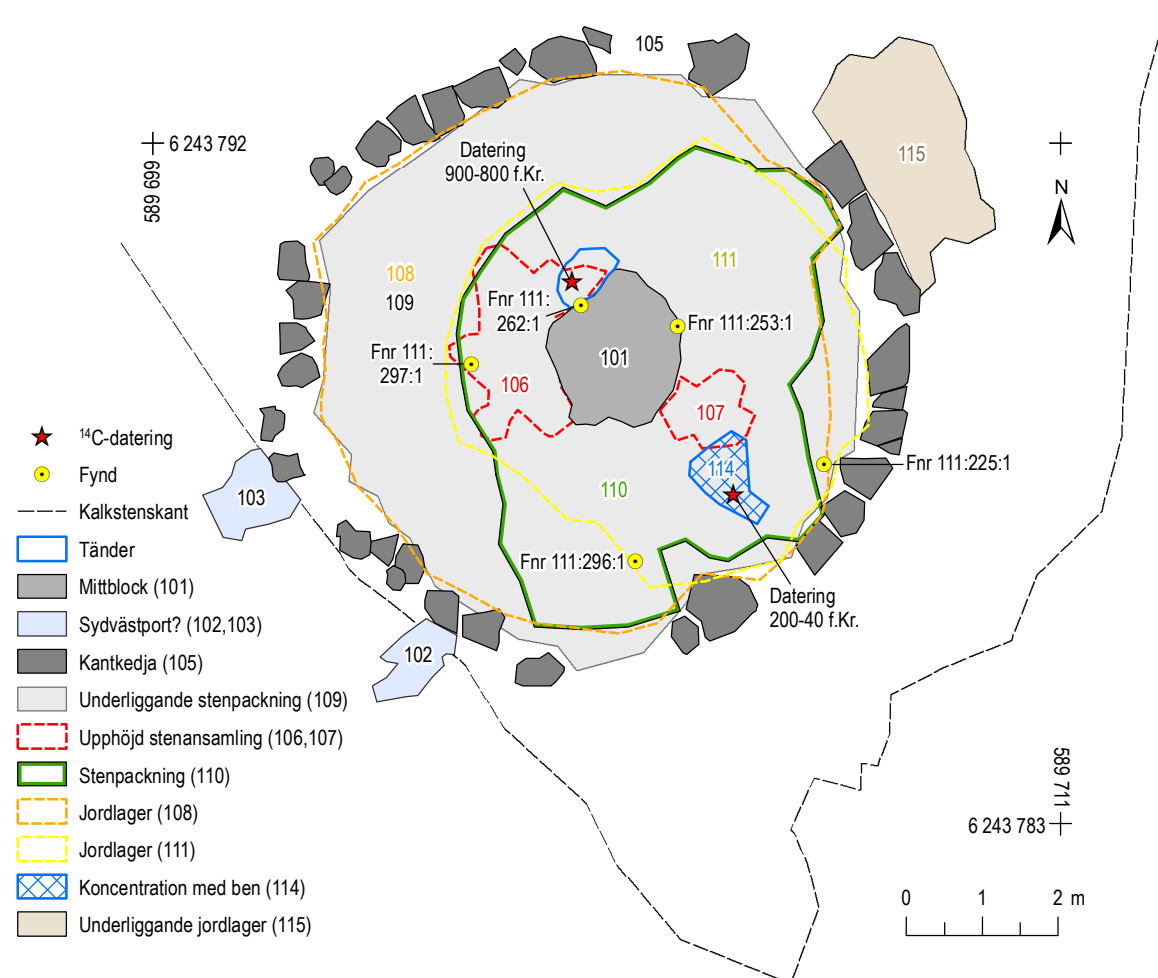
Länsstyrelsen hade pekat ut Alunskolan i Degerhamn som en av målgrupperna för den arkeologiska undersökningen. Skolan som har elever i år F till 6 nyttjar sin närmiljö i undervisningen och besöker till exempel alvarets blommande orkidéer på våren. Skolan är så pass liten att samtliga elever (cirka 40 stycken) kunde besöka oss uppdelade på två grupper. Inför besöket hade skolans lärare fått ett informationsblad där vi berättade om varför vi skulle undersöka graven och vilka frågor vi ville ha svar på. Cementas personal hjälpte till att transportera elever och lärare ut till undersökningsplatsen där de fick information om vad vi hittat och vilka tankar vi hade kring stensättningen. Både elever och lärare fick också möjlighet att ställa frågor.

Cementas personal besökte spontant undersökningen vid ett flertal tillfällen.

Resultat

Mossa och lav rensades bort från mittblocket för att eventuella skålgropar skulle kunna iakttas. Några sådana fanns dock inte på den grova och skrovliga ytan.

Närmast mittblocket fanns två upphöjda stenansamlingar (106, 107). När dessa avlägsnades visade de sig vila på den underliggande stenpackning (109) som framkommit under det överliggande jordlager som rensats bort vid förundersökningen. Stenpackningen var enskiktad och bestod av 0,20x0,20 till 0,50x0,80 meter stora kalkstensplattor som var mellan 0,10 och 0,20 meter tjocka. Enstaka rundade gråstenar fanns också i packningen (figur 10).

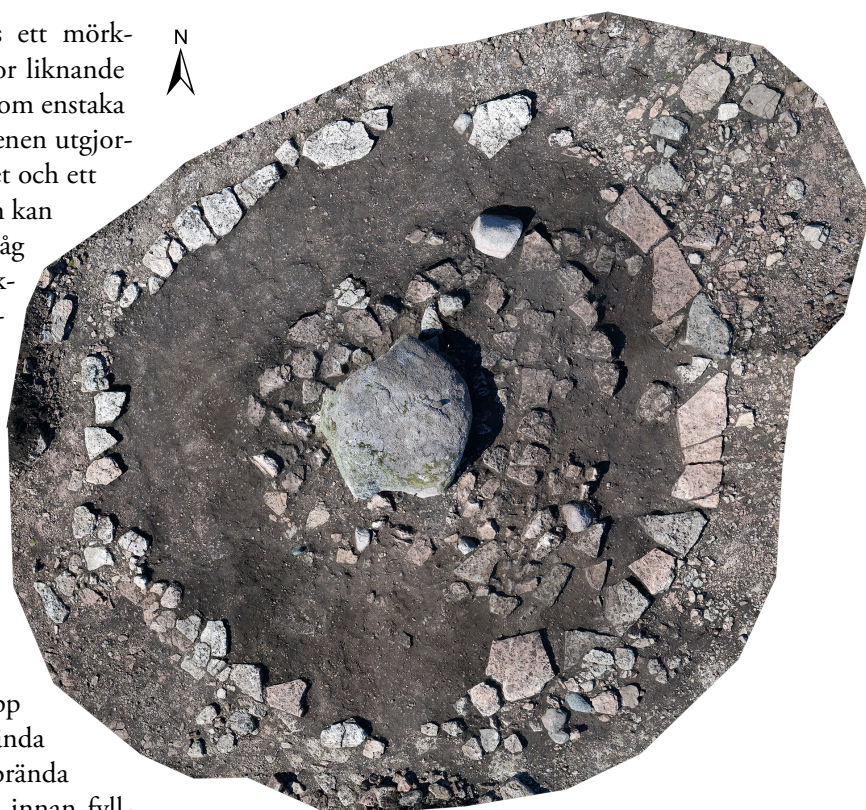
Figur 10. Stensättningen vid den arkeologiska undersökningen, skala 1:100.

Figur 11. Stenarna i packningen närmast flyttblocket hade lagts omlott så att de låste varandra. Foto från väster.

Under den övre stenpackningen fanns ett mörkbrunt jordlager (108) med kalkstensflisor liknande det som täckte gravens yta. I lagret förekom enstaka brända och obrända ben. De obrända benen utgjordes av en hästtand, ett fotben från får/get och ett fågelben. Fågelbenet var något vittrat och kan ha förts dit av rovdjur. I västra delen låg lagret direkt på undergrunden av kalksten men i östra delen framkom ytterligare en stenpackning (110) av samma typ som den övre. Närmast mittblocket var stenarna lagda omlott som fiskfjäll så att en förhöjning skapades (figur 11 och 12). Stenarna låste varandra så att man endast kunde avlägsna dem i omvänd ordning som de lagts dit. Stenpackningen täckte ett mörkt jordlager (111) liknande de överliggande. I östra delen var lagret bara 0,05 meter tjockt medan det närmast mittblocket var upp till 0,20 meter. I lagret fanns spridda brända och obrända ben och ställvis verkade de brända benen ha lagts direkt på undergrunden innan fyllningen kastats upp. En koncentration med ben (114) lagda direkt på hällen fanns i gravens östra del. Brända och obrända ben förekom dock spritt i hela

Figur 12. Monterat lodfoto över stensättningen med inre stenpackning, kantkedja, mittblock, sydvästport och utbyggnader i söder och nordost.

Figur 13. Under flyttblocket i stensättningens mitt var kalkstenshällen slipad av inlandsisen. Foto från nordost.

lagret, andelen brända ben ökade mot lagrets botten. Några spår av gravbålet i form av sot och kol var inte synligt för blotta ögat. Vissa partier var aningen mörkare än andra men man kunde inte urskilja några tydliga gränser. Inget tydde på att lager 111 var omrört eller stört av senare aktiviteter.

Andelen obrända ben var som störst direkt nordväst om mittblocket. De arter som påträffades var gris, får/get, nötkreatur, häst, hare, räv, gnagare, groda, fågel och fisk. Här påträffades också 12 obrända människotänder inom ett relativt begränsat område invid mittblocket.

De två utbyggnader av kalksten (102, 103) som fanns i sydväst antogs kunna utgöra en sydvästport. De bestod av två skikt med kalksten med ett tunt mellanliggande jordlager. Inga föremål eller ben påträffades. Utanför kantkedjan i sydväst fanns ett enskiktat brätte av kalkstensplattor (112). Under kalkstenen fanns ett tunt jordlager utan ben eller fynd. I nordost fanns ytterligare en utbyggnad (104)

som initialt hade tolkats som en sekundärgrav. Den bestod av ett skikt av kalkstensflisor med ett underliggande jordlager (115). Inget av intresse påträffades vid avlägsnandet. Inga föremål eller ben fanns heller under kantkedjans stenar.

Som sista åtgärd avlägsnades mittblocket. Det visade sig vara ett flyttblock och vikten uppskattades till mellan 2 och 3 ton av Cementas personal. Det hade alltså inte flyttats i samband med gravens konstruktion utan utnyttjats som utgångspunkt. Direkt under blocket var kalkstensundergrunden slät och slipad (figur 13). Jourhavande geolog på Naturhistoriska riksmuseet kontaktades för att ta reda på om fenomenet hade en förklaring. Efter viss intern diskussion på museet kom man fram till att hela Öland var slipat på detta sätt efter istiden och att flyttblocket som isen släppt ifrån sig legat och skyddat ytan medan omkringliggande kalksten påverkats av väder och vind och därmed vittrat. Detta har inte iakttagits tidigare (e-post Jonas Hagström, Naturhistoriska Riksmuseet).

Fynd

Mycket få fynd påträffades i stensättningen. I stensättningens yta påträffades flera moderna patronhylsor och i det övre lagret (100) hittades en bit formad flinta som tolkats som bössflinta (fnr 100:152:1) (figur 14). Detta visar att flyttblocket har använts som gömställe vid jakt under olika tidsperioder.

Vid rensningen vid förundersökningen hittades en sandstensplatta (fnr 100:242:1) i jordlagret kring den övre stenpackningen (figur 16). Plattan hade en slipad sida och en avfasad kant och antas vara en slipsten. I samband med en undersökning av en boplatz från tidigneolitikum i Runsbäck i Mörbylånga på Öland hittades en liknande sten (Alexandersson & Papehl-Dufay 2008). Tunna slipstenar av sandsten har också hittats vid undersökningarna av de senmesolitiska boplatserna vid Stormossen i Uppland (Eriksson 2007) och vid Alvastra påbyggnad i Östergötland (www.historiska.se). Vid Stormossen konstaterade man att de sannolikt använts för att slipa yxor. Det är dock osäkert hur sandstensplattan i Stora Möckleby har använts och hur den ska knytas till graven eftersom den framkom relativt ytligt.

I lager 111 hittades ett fragment av ett sandstensbryne (fnr 111:296:1) med firsidigt tvärsnitt (figur 15). Tre av fyra sidor var slipade. Ytterligare ett fragment av ett möjligt bryne hittades (fnr 111:225:1). I samma lager hittades också tre flintavslag varav två var brända (fnr 111:262:1, 111:253:1 och 111:297:1).

Figur 14. Bössflinta, fnr 100:152:1. Skala 2:1.

Figur 15. Firsidigt bryne av sandsten, fnr 111:296:1. Skala 2:1.

Figur 16. Sandstensplatta, fnr 100:242:1. Skala 1:1.

Makrobotaniskt material

Vid den arkeobotaniska analysen påträffades brända rotknölar av svalört i lager 111 (bilaga 3). Svalört föredrar fuktig, mullrik jord (Den virtuella floran) och förknippas väl inte i första hand med alvarmark (figur 17). Den kan dock förekomma på alvaret på Öland om det finns fuktiga stråk eller skuggiga platser (muntlig uppgift Ulla-Britt Andersson). Det faktum att rotknölarerna var brända och förekom i lager 111 tyder dock på att de snarare bör knytas till begravningen. Rotknölar från andra växter som till exempel brudbröd har påträffats i gravar och har då tolkats som gravgåvor (Schierman 2006). Både svalörtens och brudbrödets rötter har använts till nödbröd i historisk tid (Den virtuella floran).

I jordproverna påträffades också träkol från ek, björk, ask och hassel samt obestämbara buskar.

Figur 17. Svalört. Bild ur Lindman, Bilder ur Nordens Flora.

Benmaterial

Endast en liten mängd brända ben påträffades i stensättningen. Det är dock inte ovanligt att mängden brända ben från förhistoriska material inte motsvarar den mängd ben som borde finnas kvar efter en kremering. Bland de brända benen fanns också ben som inte gick att bestämma närmare än till ospecificerat däggdjur. Dessa kan härröra både från människa och andra djur. De brända ben i lager 111 och 114 som gick att bestämma härrörde dock alla från människa (bilaga 5). Bland de brända benen kunde två individer identifieras. Båda var mellan 18 och 44 år gamla.

I lager 100, 108, 111 och 114 förekom också obrända ben från en rad arter; gris, får/get, nötkreatur, häst, hare, räv, gnagare, groda, fågel och fisk. I princip alla djurbenen i stensättningen var obrända. Endast ett par fragment som påträffades i det översta lagret föreföll brända men de kan också ha varit kraftigt påverkade av väder och vind.

Förutom de brända människoben påträffades också 12 obrända framtänder från människa, fem från överkäken och sju från underkäken, spridda i lagret i ett område strax intill mittblocket (figur 18). Tänderna kom från en individ i en ålder mellan 12 och 15 år. Inga andra obrända skelettdelar av människa påträffades i graven. De obrända djurbenen som fanns i samma lager var till största delen i mycket gott skick

och verkar inte ha påverkats av elementen i någon större utsträckning. Att alla obrända människoben då skulle ha förmultnat och att endast 12 framtänder skulle ha bevarats verkar inte särskilt sannolikt. Dessutom var tändernas rötter mycket välbevarade vilket talar för att även andra delar av skelettet borde ha varit kvar om de funnits i graven från början. Inga tecken fanns på att det skulle röra sig om en omrörd eller skadad skelettgrav som återanvänts för en brandgrav. Man får därför anta att de 12 tänderna placerats i graven tillsammans med djurbenen, bland annat tänder från häst, ko och får/get.

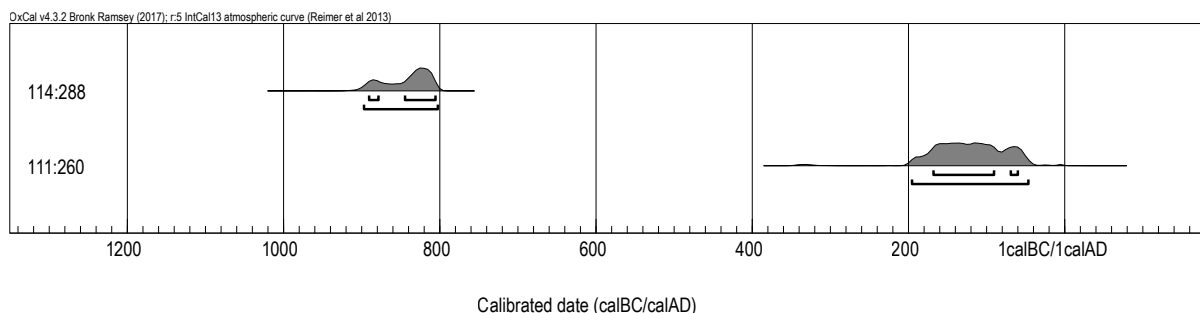

Figur 18. Obrända människotänder från lager 111. Tänderna ligger så som de varit placerade i käken. Skala 1:1.

Datering

Ett bränt ben från benkoncentrationen 114 skickades för ^{14}C -analys, liksom en av de obrända människotänderna från lager 111. Det brända benet

daterades till 900–800 f.Kr., alltså yngsta bronsålder medan tanden daterades till 200–40 f.Kr. vilket motsvarar mellersta delen av förromersk järnålder (bilaga 6) (figur 19).

Figur 19. Resultat av ^{14}C -analys.

STENSÄTTNINGAR PÅ ÖLAND

Stensättningar finns utspridda på hela Öland men ligger främst utmed de så kallade landborgarna. På öns västra sida ligger de i ett sammanhängande stråk uppe på västra landborgskanten från Ottenby i söder till strax norr om Köpingsvik, en sträcka på över 8 mil. Landborgskanten utgjorde en viktig färdväg och gravarna hör sannolikt samman med denna. Järnålderns bebyggelselägen återfinns i många fall i samma områden som de historiska fornlämningsmiljöerna.

Den nu aktuella stensättningen är belägen ca 2 km innanför landborgen på Stora alvaret. Gravar av denna typ, ensamliggande på alvarmark, har inte undersökts i någon större utsträckning eftersom alvaret utnyttjats för bete på samma sätt under alla tider. I de bebyggda områdena utmed kusterna har gravar däremot hamnat i vägen för bebyggelse, odling och i många fall grustag (figur 20). Vid en genomgång av Ölands järnåldersgravfält förefaller det vara vanligare med hällkistor med skelettgravar i stensättningarna än brandlager (Hagberg, Stjernqvist & Rasch, red 1987, 1991, 1996 och 2001).

På Stora alvaret finns en stor mängd, glest utspridda enskilda gravar, både stensättningar och rösen. Möjligen kan dessa ha utgjort markeringar för rättigheter och ägande i utmarksområdet (Fallgren 2006). Den aktuella stensättningen kan mycket väl ha utgjort en sådan markering.

Figur 20. Två män vid hällkista i Bengtstorp. (RAÄ-nr Mörbylånga 43:2(1)). Grav 4, undersökt av Ture J. Arne 1904–1906. Foto: Kulturmiljöbild, Riksantikvarieämbetet. Public Domain Mark 1.0

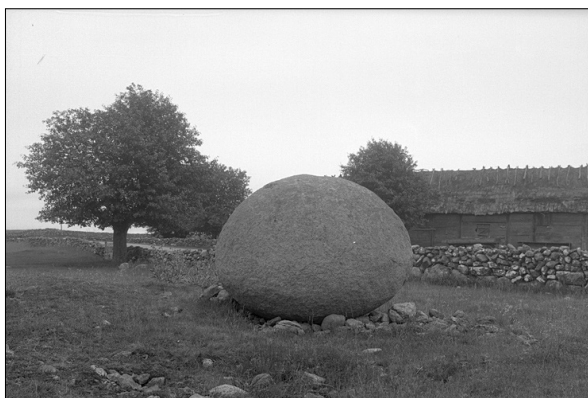
Mycket få ensamliggande stensättningar har undersökts på Öland, endast en av dessa var anlagd i anslutning till ett flyttblock, nämligen RAÄ-nr Runsten 85:1. Flyttblocket, som kallas Degelsten, låg på bytorget i Spjutterum och när man delade upp allmanningen mellan byns bönder tog man bort stensättningen. En efterundersökning utfördes men den är knapphändigt rapporterad och några närmare detaljer om stensättningens konstruktion eller dess förhållande till blocket finns inte. Ett brandlager påträffades och i detta en järnten, keramik och djurtänder (Rasch 1991). Ytterligare en stensättning

med ett flyttblock undersöktes på gravfältet RAÄ-nr Långlöt 210. Denna var 40 meter i diameter och pryddes av ett 9 ton tungt granitblock som fått namnet Kroppkakan eller Wälthers sten (figur 21). Detta hade dock tydligt placerats ovanpå graven. Det uppges ha täckt gravgömman men flyttats ”i senare tid”. I graven påträffades ett brandlager med skärvig sten och brända ben. Dessutom påträffades obrända ben från 14 spädbarn i stensättningens brätte. Både brandlagret och de obrända spädbarnen daterades till 300-talet (Lundh & Rasch 1991).

Flera stensättningar med mittblock finns i Södra Möckleby socken. På två av dessa (49:1 och 131:1) finns skålgropar inristade på mittblocket. Stora ensamliggande flyttblock med skålgropar förekommer också på flera platser (RAÄ nr Södra Möckleby 26:1, 28:1, 29:1 m.fl.). Flyttblocken måste ha utgjort orienteringspunkter på det i övrigt platta och något enahanda alvaret.

En parallell till den nu aktuella graven är alvarröset Tornrör (Torrör), som tidigare var registrerat som RAÄ-nr Sandby 3:1 men har överförts till RAÄ-nr Gårdby 79:1 (figur 22). Det låg på en svag förhöjning, en klint, ute på alvaret och var byggt direkt på kalkstensgrunden. Röset som undersöktes 1967 var ca 9,50 meter i diameter och 0,80 meter högt med en kantkedja av lagda kalkstenar. Stenpackningen innanför kantkedjan beskrivs som kalkstenar lagda ”som fiskfjäll” kring en stenfri yta. Det liknade Södra Möckleby 48:1 till både placering och uppbyggnad, även om det var högre och saknade mittblock. Tornrör innehöll ett brandlager och spridda obrända skelettdelar av bland annat nötkreatur, får och människa.

Figur 21. Det stora flyttblocket Kroppkakan eller Wälthers sten (RAÄ-nr Långlöt 210). Foto: Mårten Sjöbeck, 1929. Kulturmiljöbild, Riksantikvarieämbetet. Public Domain Mark 1.0

Antalet begravda individer uppskattades till 10 obrända och 3–6 kremerade. Spridda människotänder utgjorde 14% av det obrända benmaterialet. De obrända benen ansågs tillhöra en förstörd skelettgrav och i denna hittades en kniv, en sländtrissa och sex pärlor som daterades till mellersta eller yngre järnålder (Lepiksaar 1980, Beskow Sjöberg 1996).

I brandgraven påträffades dräktdetaljer av brons, en fibula, två agraffer och beslag som tolkas som tillhörande ett bälte. Föremålen daterade graven till folkvandringstid. Brandlagret saknade sot och kol och de brända benen låg direkt på kalkstenshällen. Röset har rekonstruerats efter undersökningen (Beskow Sjöberg 1996).

En mycket noggrann genomgång gjordes av benmaterialet i Tornrör. Sammanlagt påträffades inte mindre än 65 olika arter av däggdjur, fåglar, groddjur och fiskar. Bara tre eller fyra av dessa ansågs häröra från själva begravningen. De flesta benen kom från djur som hade bott i stensättningen eller hade tagits dit av rovdjur (Lepiksaar 1980).

På gravfältet RAÄ-nr Röpplinge 96:1 undersöktes en stensättning med liknande konstruktion; kallmurad kantkedja och stenpackning lagd som fiskfjäll. Denna var dock större, 17 meter i diameter, och hade en yttre kantkedja av granitstenar. I konstruktionens mitt fanns lagda och kantställda kalkstenshällar där spridda brända och obrända ben från både människa och djur hittades. Keramik som påträffades i graven och dess konstruktion tyder enligt litteraturen på att den tillkommit under äldre järnålder (Arnell & Edling Arnell 1987).

Figur 22. Tornrör rekonstruerades efter undersökningen 1967. Foto: Ulrika Nilsson, Skarpa Alby gård, Öland.

Diskussion

I stensättningen hade två vuxna individer gravsatts efter kremering. Benen var något sotiga men det rörde sig inte om något regelrätt brandlager, inget sot eller kol var synligt för blotta ögat i den kringliggande jorden. Detta innebär att gravbålet måste ha legat på annan plats och att ben sedan plockats ut och förts till gravplatsen. Den lilla mängden brända ben tyder också på att bara valda delar av individerna lagts i graven. Detta är ett vanligt fenomen i järnåldersgravar. En benkoncentration låg i princip direkt på kalkstenshällen vilket innebär att marken måste ha rensats av innan själva graven anlades. I jordlagret där de flesta av de brända benen påträffades fanns också brända rotknölar av svalört som kan tolkas som kommunionsoffer eller brännoffer som deponerats i graven. Detta fenomen är välkänt och svalört förekommer ofta i gravar tillsammans med andra liknande växter som brudbröd eller knylhavre (Gustafsson 2017). Svalört förekommer vanligtvis inte på alvaret och förekomsten av rotknölar talar för att själva kremeringen ägt rum på annan plats.

Det är svårt att säga vilka djurben som kan knytas till själva begravningsritualen och vilka som hamnat i graven av naturliga skäl. Stensättningen kan ha utgjort boställe för grodor och gnagare och möjligen även räva. Vissa gnagare är asätare och kan mycket väl ha dragit ned spridda ben i graven. Till exempel påträffades ett spjälkat mellanhandsben från får/get i en spricka i kalkstenshällen under det stora flyttblocket i gravens mitt. Det kan inte ha placerats där av en människa utan måste ha gömts av ett djur. Det faktum att det var spjälkat tyder på att det hanterats av människor innan det hamnade under stenen. Inga gnagmärken kunde konstateras på benet.

De fågelben som påträffades i lager 111 var obrända. De flesta var obestämbara men kråkfågel, större och mindre and samt vadarfågel kunde identifieras. Dessutom fanns två klor från en sparvhök (figur 23). Samtliga identifierade fåglar förekommer på Öland och utgör byten för rovdjur. Man kan därför inte avgöra om de ska knytas till begravningen. Sparvhök och andra rovfåglar har påträffats i gravar från och med äldre vendeltid. Ofta har de då kremerats

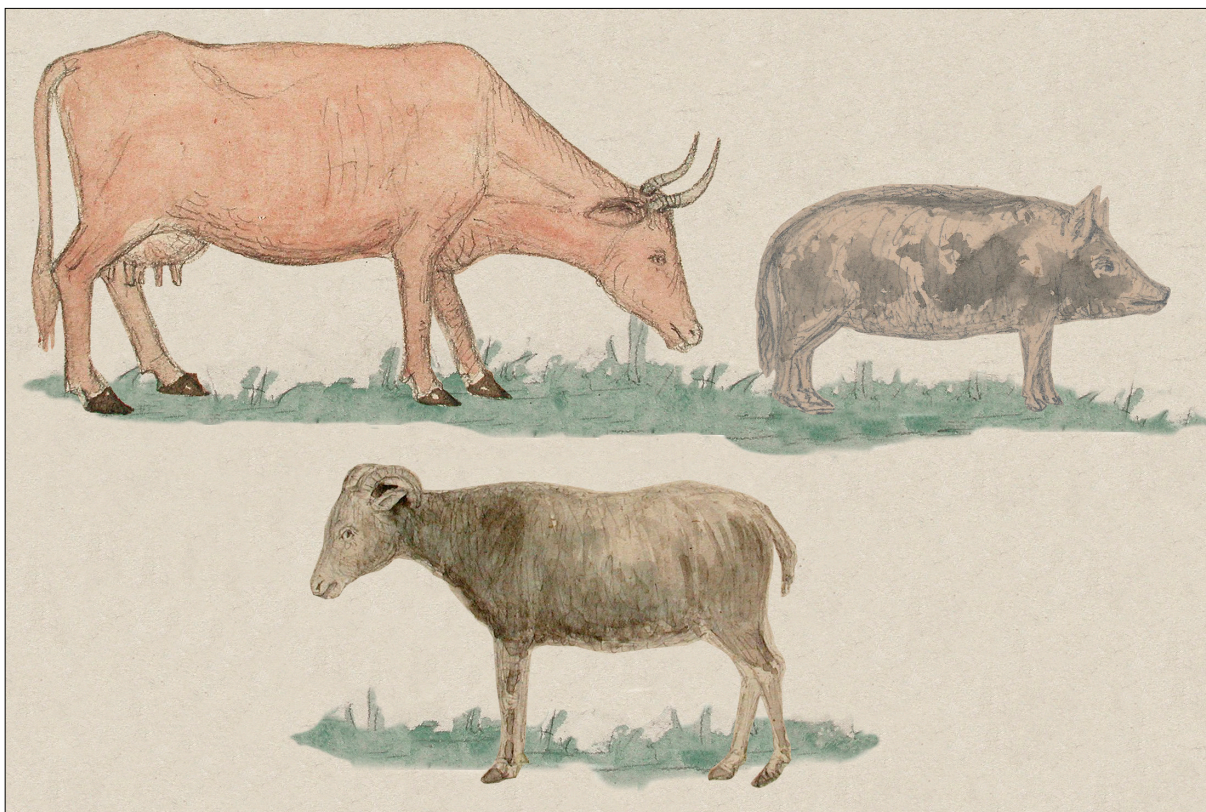

Figur 23. Klor från sparvhök hittades i benlagret i stensättningen. Foto: Hilding Mickelsson Hälsinglands museum. Bildbeteckning HMM95778, CCBY-NC 4.0.

tillsammans med den gravlagde. Fåglarna antas ha använts för jakt och indikerar att den begravda personen haft hög status (Bratt 2008). Eftersom de två sparvhöksklorna i den aktuella graven var obrända kan man inte säkert knyta dem till begravningen.

Obrända djurben i brandgravar är ett känt fenomen. De obrända benen har bland annat tolkats som rester efter en begravningsmåltid som de anhöriga ätit eller som ett offer till den döde eller förfädernas andar (Iregren 1994). Benen kan ha fungerat som färdkost för den avlidne under sin resa till ett dödsrike (Kaliff 1992). Iregren påpekar att benen också kan komma från boplatlager i anslutning till gravarna. I Södra Möckleby var detta inte sannolikt eftersom stensättningen låg helt isolerad ute på alvaret utan boplatlämningar i närheten.

Obrända djurtänder brukar hittas på de flesta gravfält. De förekommer både i, på och mellan gravarna. Deras betydelse är inte klarlagd men de förklaras ofta som symboliska offer (Sigvallius 1994). Även i Storbritannien har detta fenomen observerats i anglosaxiska gravar. Det har föreslagits att en enda hästtand skulle kunna representera hela djuret och därmed resan till livet efter detta (Ryan 1995).

Figur 24. Obrända ben från bland annat gris, får/get och ko hittades i stensättningen. Bearbetade avbildningar av Nils Månson Mandelgren 1873. Mandelgrenska samlingen, Serie 2. Avd 3. Pl 48 (a), Pl 49 (d). Folkliivsarkivet, Lund.

I Södra Möckleby förekom tänder från häst, nöt, gris och får/get. Endast tänder fanns från nötkreatur medan det förutom fyra hästtänder också förekom ett språngben från häst. Detta låg relativt ytligt i gravens överbyggnad och kan möjligtvis ha förts dit av ett större rovdjur. Vad gällde gris och får var större delar av kroppen representerad (figur 24).

En översiktlig genomgång av samtliga band av Ölands järnåldersgravfält ger en handfull exempel på obrända djurben tillsammans med obrända i gravar på Öland. De har dock undersökts i olika tider och med olika ambitionsnivå och metoder. De gravar som undersöktes i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet dokumenterades och analyserades inte på ett sådant sätt att de kan ingå i en rättvis jämförelse. Endast ett fåtal av gravarna har genomgått en fullständig osteologisk analys. De flesta undersökta gravarna var dessutom hällkistor och brandgravarna är relativt få. Numren som anges nedan är de som används i publikationerna (Hagberg, Stjernqvist & Rasch, red 1987, 1991, 1996 och 2001).

Obrända djurben förekom tillsammans med brända människoben i gravar i Glömminge nr 111 (hund, nötboskap, hare, mård, får/get, svin, björn, häst, fågel och smågnagare), Algutsrum nr 13, Runsten 85 (häst- och hundtand), Böda 29f och Källa nr 3. Gravarna har daterats till äldre järnålder. Vid undersökningen av Tornrör (Sandby nr 3) påträffades spridda obrända ben av djur och människa i hela fyllningen.

De 12 obrända människotänder som hittades i stensättningens fyllning är en ovanlig detalj. Kremeringen i den ursprungliga graven har föregått nedläggandet av tänderna med över 600 år. Inga direkta paralleller till detta har kunnat hittas. De tänder som beskrevs som lösa (stray) i rapporten från Tornrör tolkades som rester av omrörda skelettgravar och där förekom också andra obrända ben från människa (Lepiksaar 1980). Någon datering som kunde fastställa hur gamla benen var utfördes inte utan föremålen i graven daterade den till mellersta eller yngre järnålder.

I Södra Möckleby fanns inget som tydde på att det rörde sig om en skelettgrav som skadats. Frågan är var tänderna kom ifrån? Inga uppenbara skador fanns på emaljen eller rötterna och att de skulle ha dragits ut på en levande person förefaller osannolikt. Möjligen kan de ha tagits från en annan grav och placerats i stensättningen tillsammans med tänder och ben från djur som en symbolisk handling. Människotänder som tolkats som amuletter har hittats i enstaka vikingatida gravar, bland annat på Birka (Fransson 2011). Någon parallell till äldre järnålder har inte hittats.

Cirka 70 av de historiska byarna på Öland gränsade till Stora alvaret men ännu fler hade betesrätt på allmanningen. Det antas att antalet byar under järnåldern var ungefär det samma. Det ligger därför nära till hands att det förekommit tvister mellan de olika brukarna. Det har föreslagits att de ensamliggande gravarna på Stora alvaret kan ha varit ett sätt att legitimera rätten till marken (Fallgren 2006). Resone-

manget bygger på iakttagelser i gravskick, gravarnas placering och uppgifter om äganderätt i medeltida skriftliga källor och rör tiden från romersk järnålder och framåt. Huruvida man kan överföra detta även på tidigare perioder är oklart. Gränsen mellan socknarna Södra Möckleby och Gräsgård i historisk tid kom dock att ligga mycket nära stensättningen vilket möjligen kan spegla äldre förhållanden.

Det är möjligt att man under en tid då det blev viktigt att manifesteras gränserna för sina ägor återanvände stensättningen från bronsåldern som gränsmarkering. Kanske återaktiverade man stensättningen genom att placera tänder från en avliden släkting tillsammans med djurben i den? Man kan tänka sig att tänderna hämtades från en befintlig grav eftersom det finns gott om hållkistor med välbevarade ben på Öland. Att plocka upp en förfäders tänder borde inte vara allt för svårt. Själva nedläggandet av tänderna kan alltså ha skett senare än den ursprungliga skelettbegravningen.

Figur 25. Platsen för stensättningen efter undersökningen. Flyttblocket har skjutits åt sidan och kantkedjan välts bort. Översiktsfoto från sydväst.

REFERENSER

Äldre kartmaterial

SÖDRA MÖCKLEBY SOCKEN, DELNING AV UTMARK OCH UTÄGOR, 1811
Södra Möckleby socken, Kalmar län
Lantmäteristyreliens arkiv: G91-1:1
Lantmätare: Olof Vahlberg

Litteratur

ALEXANDERSSON, K. & PAPMEHL-DUFAY, L. 2008. *Två stenåldersboplatser i Runsbäck Särskild arkeologisk undersökning 2008 Runsbäck 5:2, 5:66 och 7:9, Tor-slunda socken, Mörbylånga kommun, Öland*. Kalmar läns museum. Arkeologisk rapport 2009:49.

ARNELL EDLING, I & ARNELL, K. 1987. Röpplinge socken. I: *Ölands järnåldersgravfält volym I*.

BESKOW-SJÖBERG, M. 1996. V Sandby socken. I: *Ölands järnåldersgravfält volym III*.

BRATT, P. 2008. *Makt uttryckt i jord och sten. Stora högar och makstrukturen i Mälardalen under järnålder*. Stockholm Studies in Archaeology 46. Stockholms universitet.

ERIKSSON, M. 2007. Senmesolitiska cirkelnötta slipstenar med upphöjd mitt från Stormossen. I: *Stenbäck, N. red. 2007. Stenålder i Uppland. Uppdragsarkeologi och eftertanke*. Arkeologi E4 Uppland volym 1.

FALLGREN, H. 2006. *Kontinuitet och förändring. Bebyggelse och samhälle på Öland 200–1300 e.Kr.* Aun 35.

FRANSSON, U. 2011. Från tand till kammargrav. Om att vara barn, att bli stor och att dö i en hög. I: Fahlander, F. (red) 2011. *Spåren av de små. Arkeologiska perspektiv på barn och barndom*. Stockholm Studies in Archaeology 54.

HAGBERG, U-E, STJERNQUIST, M. & RASCH, M. (RED) 1987. *Ölands järnåldersgravfält, volym I*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer.

HAGBERG, U-E, STJERNQUIST, M. & RASCH, M. (RED) 1991. *Ölands järnåldersgravfält volym II*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer.

HAGBERG, U-E, STJERNQUIST, M. & RASCH, M. (RED) 1996. *Ölands järnåldersgravfält, volym III*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer.

HAGBERG, U-E, STJERNQUIST, M. & RASCH, M. (RED) 2001. *Ölands järnåldersgravfält volym IV*. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer.

IREGREN, I. 1994. Kremationer från Tuna, Badelunda i Västmanland. I: Nylén, E. & Schönback, B. *Tuna i Badelunda. Guld Kvinnor Båtar 2*. Västerås kultur-nämnds skriftserie 30. Västerås.

KALIFF, A. 1992. *Brandgravskick och föreställningsvärld. En religionsarkeologisk diskussion*. Occasional Papers in Archaeology 4. Societas Archaeologica Upsaliensis. Uppsala.

LEPIKSAAR, J. 1980. *Animal remains at Tornrör: a study of a thanatocoenosis (Late Iron Age to recent times)*. Uppsala: Soc. Upsaliensis pro geologia quaternaria [Kvartärgeologiska fören.].

LUNDH, K. & RASCH, M. 1991. I: *Ölands järnåldersgravfält volym II*.

RASCH, M. 1991. Runstens socken. I: *Ölands järnåldersgravfält volym II*.

RYAN, K. 1995. The symbolic role of animals in Anglo-Saxon England. I: Ryan, K. & Crabtree P.J. red. *The symbolic role of animals in archaeology*. MASCA research papers in science and archaeology. University of Pennsylvania Museum of Archaeology and Anthropology.

SIGVALLIUS, B. 1994. *Funeral pyres. Iron age cremation in north Spånga*. Thesis and papers in osteology 1.

Otryckta källor

GUSTAFSSON, S. 2017. *Riter med rök och eld i Hjulsta. Arkeobotanisk analys av jordprover från arkeologisk undersökning inom Spånga 96:1, Stockholm kommun och socken, Uppland. Makrorapport från Arkeologikonsult 2017:3086.*

SCHIERMAN, C. 2006. *Bröd vid död i Kalvshälla. Analys av förhistoriskt organiskt grav- och boplatshämter från Barkarby i Järfälla socken, Uppland. Arkeologiska forskningslaboratoriet. Institutionen för arkeologi och antikens kultur. Stockholms universitet. C-uppsats, otryckt.*

E-post, Jonas Hagström, Naturhistoriska Riksmuseet, 2018-06-04.

HISTORISKA MUSEET, Sök i samlingarna:
Sökord: Slipsten, sandsten
<http://mis.historiska.se/mis/sok/sok.asp?qtype=fynd-plats&page=3>
Sökdatum: 2019-04-10

DEN VIRTUELLA FLORAN
Sökord: Brudbröd
<http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html>
Sökdatum: 2019-04-11

DEN VIRTUELLA FLORAN
Sökord: Svalört
<http://linnaeus.nrm.se/flora/di/ranuncula/ranun/ranu-fc.html>
Sökdatum: 2019-04-11

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diariernr:	Förundersökning 431-4049-17 Arkeologisk undersökning 431-8071-17
Beslutsdatum:	Förundersökning 2017-07-18 Arkeologisk undersökning 2018-02-26
Uppdragsnr:	201801082
Arkeologikonsults projektnr:	Förundersökning 3107 Arkeologisk undersökning 3138
Beställare:	Cementa AB
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning och arkeologisk undersökning
Utförande fältarbete:	Förundersökning, september 2017 Arkeologisk undersökning, maj 2018
Undersökningsområdets storlek:	215 m ²
Län:	Kalmar
Landskap:	Öland
Kommun:	Mörbylånga
Socken:	Södra Möckleby
Berörda fornlämningar, FMIS:	Södra Möckleby 48:1
Berörda fornlämningar, KMR:	L1956:183
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH 2000
Projektledare:	Åsa Berger
Fältarkeologer:	Åsa Berger, Tove Björk
Rapportansvarig:	Åsa Berger
Planer och layout:	Ida Söderström
Kvalitetssäkring:	Cecilia Lindblom
Fynd:	Fynden förvaras hos Arkeologikonsult i väntan på fyndfördelning

Fornminnesregistret (FMIS) stängdes ner i början av 2019 och har ersatts av Kulturmiljöregistret (KMR). I denna rapport hänvisas till RAÄ-nummer i FMIS i kartor och text. För korrelerande lämnings-nr i KMR se bilaga 7.

BILAGA 1. ANLÄGGNINGSTABELL

Kontext-nr	Typ	Storlek (m)	Höjd/djup/ tjocklek (m)	Beskrivning
100	Lager	9,00 m i diam	0,05–0,20	Myllig jord med kalkstensbitar och en del lösa större kalkstenar, ett bränt ben. Gräs- och buskrötter. Tjockleken som störst närmast mittblocket och i N delen.
101	Mittblock	2,00x1,80	1,00	Granit, skrovlig yta, beväxt med lav och mossa. Flyttblock i situ.
102	Stenkonstruktion	1,33x0,65	0,25	Lagda kalkstenar 0,30x0,65 m stora och 0,10–0,25 m tjocka, delvis tvåskiktad. Bildar sydvästport tillsammans med 103.
103	Stenkonstruktion	1,00x0,65–0,75	0,25	Lagda kalkstenar 0,30x0,65–0,40x0,74 m stora och 0,10–0,25 m tjocka enskiktad. Bildar sydvästport tillsammans med 102.
104	Stenkonstruktion	2,90x1,70	0,25	Utbyggnad mot NO, lagda kalkstenar samt en sandsten 0,20x0,20 till 0,30x0,50 m stora och 0,15 m tjocka, enskiktad.
105	Kantkedja	8,00 m i diam	0,10–0,20	Lagda kalkstenar 0,20x0,30 till 0,75x0,90 m stora och 0,10–0,20 m tjocka, vissa luckor. Lagda direkt på undergrunden.
106	Stenpackning	2,30x1,00	0,20	Kalkstenar 0,20x0,20 till 0,30x0,50 m stora lagda invid mittblocket, högre än övriga stenpackningen.
107	Stenpackning	1,10x1,00	0,20	Kalkstenar 0,20x0,20 till 0,30x0,50 m stora och 0,10–0,15 m tjocka, lagda invid mittblocket. Högre än övriga stenpackningen.
108	Lager	7,10x6,70	0,05–0,15	Mörkbrunt, mylligt med inslag av kalkstensflisor 0,02x0,02 till 0,15x0,15 m stora. Enstaka brända och obrända ben samt vittrade ben. I V delen låg lagret direkt på undergrunden i Ö täckte det stenpackning 110.
109	Stenpackning	7,10x6,70	0,15–0,20	Av 0,20x0,20 till 0,50x0,80 m stora kalkstenar 0,15–0,20 m tjocka. Enskiktad.
110	Stenpackning	6,80x5,30	0,15–0,20	Av 0,20x0,20 till 0,40x0,60 m stora kalkstenar 0,15–0,20 m tjocka. Enstaka rundade stenar av granit. Enskiktad i Ö delen, stenarna lagda på varandra som fiskfjäll närmast mittblocket och vissa kantställda.
111	Lager	5,50x4,80	0,05–0,20	Mörkbrunt, mylligt med inslag av kalkstensflisor 0,02x0,02 till 0,15x0,15 m stora, inslag av brända och obrända ben, andelen ben större in mot mittblocket.
112	Stenkonstruktion	3,90x0,60	0,15–0,20	Utbyggnad mot SO, lagda kalkstenar, 0,20x0,20–0,30x0,50 m stora och 0,10–0,15 m tjocka, enskiktad.
113	Lager	1,30x0,80	0,01–0,10	Mörkbrunt, mylligt med inslag av kalkstensflisor 0,02x0,02–0,10x0,10 m stora. Något mörkare än omgivande lager med inslag av människoben NNO om mittblocket.
114	Lager	1,10x0,30–0,80	0,01–0,10	Koncentration med brända ben delvis lagda direkt på undergrunden.
115	Lager	2,90x1,70	0,10	Fyllning av mörkbrun mylla med kalkstensflis 0,02x0,02–0,10x0,10. Under stenkonstruktion 104. Ursprungligt jordlager?

BILAGA 2. FYNDTABELL

Fynd-nr	Objekt	Material	Del	Antal	Vikt (g)	Beskrivning	Medel-X	Medel-Y	Medel-Z
100:152:1	Bössflinta	Flinta		1	4,70	Mörkgrå, små retuscher	589 707,06	6 243 790,15	19,89
100:242:1	Bryne	Sandsten	Fragment	1	229,00	Ca 1 cm tjock platta av rödbrun sandsten. Avfasning i ena kanten.	589 706,38	6 243 790,07	19,93
111:225:1	Bryne?	Sandsten	Fragment	1	12,10	Rundad ände. Ev. naturligt slipad sten.	589 707,88	6 243 787,75	19,70
111:253:1	Avslag	Flinta		1	0,70	Gråvit, bränd.	589 705,94	6 243 789,57	19,72
111:262:1	Avslag	Flinta		1	1,80	Svart, del av krustan kvar.	589 704,66	6 243 789,85	19,76
111:296:1	Bryne	Sandsten	Fragment	1	28,30	Fysidigt, flera slipytor.	589 705,38	6 243 786,47	19,73
111:297:1	Avslag	Flinta		1	0,20	Gråvit, bränd.	589 703,21	6 243 789,08	19,71

BILAGA 3. MAKROFOSSILANALYS

STEFAN GUSTAFSSON, ARKEOLOGIKONSULT

Metod

Analys av provmaterialet gjordes på Arkeologikonsult i Upplands Väsby. Proverna floterades i vatten och det använda sållet hade en maskstorlek av 0,2 mm. Artbestämning av växtmakrofossil och vedart gjordes med hjälp av olika mikroskop med en förstoring av 4 till 600 gånger samt referenssamling och referenslitteratur (Gustafsson 2017, Svanberg 2011).

Det finns vissa källkritiska aspekter när det gäller vedart och egenålder. Generellt är det svårt att med exakthet avgöra egenåldern på en kolbit. Den högsta egenåldern har den innersta årsringen medan den yttersta har den lägsta. Saknas tydlig bark är det inte möjligt att avgöra kolbitens egenålder. Även kvistar kan ha hög egenålder eftersom de anläggs inne i en gren eller i en stam för att sedan kapslas in och bevaras inne i veden. I vissa fall kan man uppskatta egenåldern utifrån vissa egenskaper i vedens struktur men det är svårt att ge exakta värden. Dessa får snarare ses som förslag på en uppskattad egenålder. Vanligare är att man måste utgå från trädens maximala livslängd när det gäller egenålder (figur 1). Frön, nötter, knoppar, och sädeskorn har däremot en egenålder av ett år.

Art	Antal år
Ask	250
Björk	300
Ek	500+
Hassel	60

Figur 1. Uppskattad egenålder för aktuella träslag.

Bioturbation kan vara ett problem när det gäller tolkning och datering av växtmakrofossil. Man kan beskriva processen som alla de biologiska aktiviteter som genereras av insekter, maskar och växter. Genom dessa aktiviteter kan material som träkol och växtmakrofossil av olika ålder blandas samman. Problemet får anses vara olika stort på olika platser och måste bestämmas lokalt för lokalt. Ben från gnagare och groddjur som påträffades i den aktuella anläggningen visar även på aktiviteter från lite större djur som också kan ha rört om i lagren.

Resultat

Lager 111, prov 255

Provet innehöll träkol från ek och obestämt kol.

Lager 111, prov 193

Provet innehöll träkol från ek och små kolfragment från kvistar eller buskar. De senare kunde inte bestämmas till art.

Lager 111, prov 261

Provet innehöll träkol från ek och björk. Förutom träkol hittades fyra förkolnade rotknölar av svalört *Ranunculus ficaria*. Rötterna förekommer både på boplatser och i gravar vilket visar att rötterna ingick i kosthålllet och att de även hade en rituellt betydelse i vissa begravningsceremonier (Gustafsson 2017 s 21). Rötterna är stärkelsesrika men som unga är de skarpa i smaken. Genom kokning kan smaken mildras och de har även använts i nödbröd. Bladen användes som sallad och under 1800-talet salufördes den ibland som spenat (Svanberg 2011 s 220).

Lager 111, prov-nr 261

Provet innehöll träkol från ek och björk.

Lager 111, prov-nr 300

Provet innehöll träkol från ask, ek och hassel.

Lager 115, prov-nr 293

Provet innehöll endast mindre rötter och maskkokonger.

Referensprov från kringliggande mark, prov-nr 301

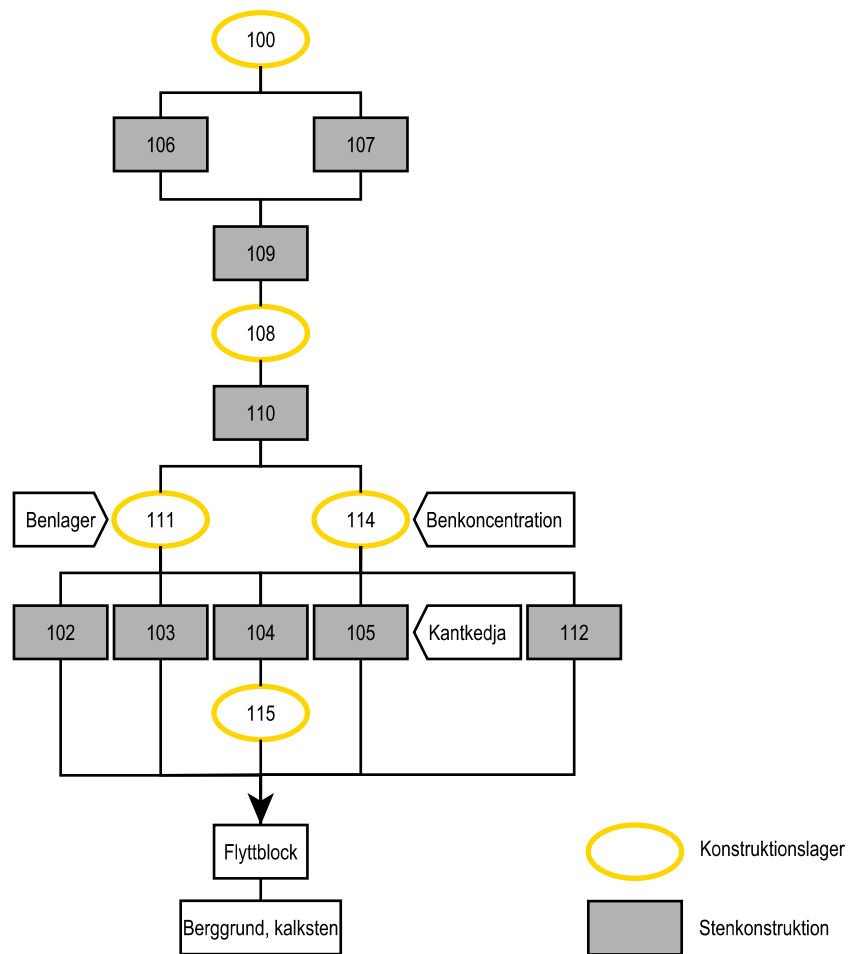
Provet innehöll små kolfragment som inte artbestämdes.

Referenser

GUSTAFSSON, S. 2017. *Riter med rök och eld i Hjulsta. Arkeobotanisk analys av jordprover från arkeologisk undersökning inom Spånga 96:1, Stockholm kommun och socken, Uppland*. Makrorapport från Arkeologikonsult 2017:3086.

SVANBERG, I. 2011. *Folklig botanik*. Dialogos förlag.

BILAGA 4. MATRIS STENSÄTTNING

BILAGA 5. OSTEOLOGISK ANALYS

TOVE BJÖRK, ARKEOLOGIKONSULT

Inledning

En stensättning i Södra Möckleby, på Stora alvaret, Öland har undersökts och benmaterialet från graven har genomgått osteologisk analys i Arkeologikonsults lokaler i Upplands Väsby. Totalt har 741,57 gram ben påträffats i graven. Både brända och obrända ben har analyserats och tre människor har identifierats samt flera djurarter.

I graven har sammantaget har fem kontexter innehållande ben dokumenterats (100, 108, 111, 114 och 1000). Två av dessa (111 och 114) innehöll ben från människa.

Metod

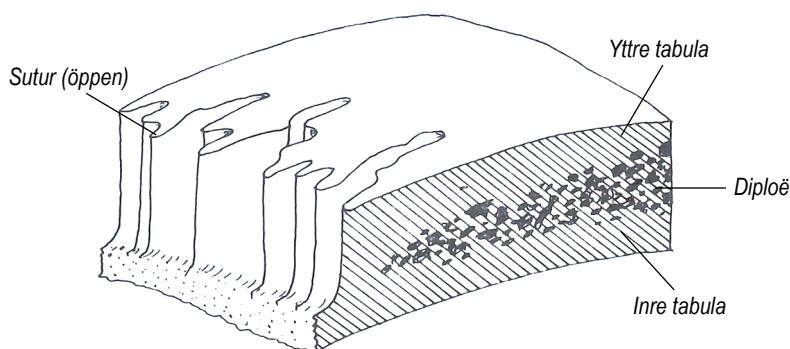
Benmaterialet har genomgått osteologisk analys där art, ålder, benslag samt antal individer (MIND) bedömts. Benmaterialet som utgörs av både brända och obrända ben har beskrivits utseendemässigt utifrån färg samt textur i syfte att bedöma förbränningsgrad. Därtill har vikt, antal fragment och ett mått för största respektive ett medelmått i varje kontext noterats. Inga könsbedömningar har kunnat utföras. Inga patologiska avvikelser eller gnagspår har noterats.

Vid åldersbedömning har kraniefragmentens utveckling samt grad av sutursammanväxning studerats efter Gejvalls opublicerade metod (Sigvallius 1994). Metoden som bygger på tre olika variabler i skalltakets uppbyggnad ger en ganska grov bedömning att skalltakets utveckling som sker i olika takt. Metodens tre variabler bygger på skallsömmarnas grad av sammanväxning, mellanskiktet *diploës* omfattning och tjockleken på inre samt yttre bensikt (tabula interna och externa) (figur 1). Åldersgrupperingen efter Gejvalls metod följer Sigvallius (1994) åldersindelning enligt nedan.

Adultus: En individ bedöms höra till åldersgrupp 18–44 år i de fall då suturer ännu varit helt öppna, när *diploës* omfattning varit 1/3 av den totala skalltakstjockleken och när båda tabula varit relativt lika tjocka.

Maturus: Till åldersgruppen 35–64 år bedöms individen tillhöra om suturernas sammanväxning påbörjats i tabula interna och om *diploës* omfattning varit mer än 1/3 av den totala skalltakstjockleken samt om tabula interna varit tunnare än tabula externa.

Senilis: Till åldersgruppen 50–89 år anses individer tillhöra om sutursammanväxning har varit långt framskriden i tabula externa, d.v.s. endast mindre spår av suturernas kunnat observeras, om *diploës* omfattning varit mer än 1/3 av den totala skalltakstjockleken och om båda tabula varit tunna.

Figur 1. Skalltakets uppbyggnad, bearbetad efter Holck (1986).

Resultat

Kontext 100

I kontext 100 har inga ben från människa identifierats. Enstaka ben från ospecificerat däggdjur samt fågel vilka är väl förbrända har påträffats.

Övriga arter som identifierats är nötkreatur och häst, vilka var obrända.

Kontext	Art	Delar	Ålder	Kön	Vikt (g)	Förbränning	Övrigt
100:88	Nötkreatur	Tand	-	-	48	Obränt	-
	Häst	Språngben	-	-	63	-	-
100:90	Däggdjur ospec.	-	-	-	0,1	-	-
100:91	Fågel ospec.	-	-	-	0,1	Väl förbränt. Vit färg.	-
100:153	Däggdjur ospec.	-	-	-	0,3	-	-
Summa:					111,5		

Kontext 108

Tolkning: I kontexten har inga ben från människa identifierats. Ett ofullständigt förbränt ben från ospecificerat däggdjur har påträffats, vilket sannolikt

kommer från ett gravbål. Övriga arter som påträffats i kontexten var får/get, häst, ospecificerat däggdjur samt ospecificerad fågel. Dessa ben var obrända.

Kontext	Art	Delar	Ålder	Kön	Vikt (g)	Förbränning	Övrigt
108:89	Häst	Tand	-	-	25,1	Obränt	Maximal mått 52 mm.
108:92	Fågel ospec.	-	-	-	0,4	Obränt	-
108:93	Däggdjur ospec.	-	-	-	0,1	Väl förbränt. Vit färg.	-
108:94	Får/get	Skenben	-	-	3,8	Obränt	-
Summa:					29,4		

Kontext 111

Tolkning: I kontext 111 har ben identifierats från 2 människor, där en av dem har kremerats innan gravläggning. I kontext 111: 257, 264, 294 samt 295 har identifierats ben från människa som utifrån kraniefragmentens grad av utveckling åldersbedöms till mellan 18–44 år vid dödstillfället. Enstaka skalltaksfragment från kontexten uppvisar något tjockare *diploë*, vilket indikerar en något högre ålder (35–64 år). Emellertid har inga dubletter av något benslag från de brända benen har påträffats, vilket tyder på att endast en individ har kremerats. Näst intill samtliga av kroppens anatomiska regioner finns närvarande från individen mellan 18–44 år, med undantag för region 2 (kotor, revben).

Med sig på bålet har den kremerade individen fått större däggdjur som inte artbestämts närmare. Därtill har också påträffats flera obrända arter i kontexten som häst, nötkreatur, får/get, gris, räv, hare, gnagare, fågel, groda och fisk (abborre). De fåglar

som kunnat artbedömas är ospecificerad andfågel, större andfågel, kråkfågel, vadarfågel samt rovfågel (möjlig sparvhök).

I kontext 111:260 har 12 icke kremerade tänder från en yngre individ påträffats. Utifrån tändernas utseende samt tandrötternas grad av slutning har individen bedömts ha varit 12–15 år vid dödstillfället. Vid gravläggning har individen fått med sig en hästtand, ett får/get och en gris. Bland benen från får/get förekommer båda köttrika samt köttfattiga regioner, även om de köttfattiga är något flera. För grisen är fördelningen av köttrika respektive köttfattiga ungefär densamma.

Andra arter som identifierats i kontext 111:260 är räv, gnagare och ospecificerat däggdjur som sannolikt haft graven som boplats. Ben från fågel har också identifierats, bland annat vadarfågel, möjlig strandkata och ospecificerad andfågel.

Kontext	Art	Delar	Ålder	Kön	Vikt (g)	Förbränning	Övrigt
111:256, 258, 264, 294, 295	Människa	Kranium, armbågsben, lårben, skenben	18-44 år *		160,6	Ofullständig förbränning. Gråvit färg med gråblå inslag.	Maximalt mått 45,9 mm.
111:263, 265	Större däggdjur	Rörben	-		11,1	Ofullständig förbränning. Brunsvart med gråblå inslag.	-
111: 263, 264, 295, 298	Däggdjur ospec.	-	-		51,7	Ofullständig förbränning. Gråvit färg med gråblå inslag.	-
111:260	Människa	Tänder	12-15 år **		10	-	Tänder: 11,14, 21,22, 23, 31, 34, 35, 41, 44, 45, 46. Maximal storlek 21,7 mm. Medelstorlek 18,4 mm. En skickad för ¹⁴ C-analys
111:258, 259, 260, 298	Gris	Tand, kota, tå/fingerben, hand/fotrotsben, lårben	< 3,5 år		16,6	-	Ofusionerat lårben
111:254, 257, 260, 264, 265, 294, 298	Får/get	Kranium ,tand, kota, tå/fingerben, höftben, lårben, skenben, hand/fotrotsben	< 5 mån.		105,89	-	Ofusionerat mellanhand/fotsben
111:259	Nötkreatur	Tand	-		9,6	-	-
111:260, 264	Häst	Tand	-		43,9	Obränt	-
111:254	Hare	Överarmsben, stråiben, mellanhand/fotsben	-		2	-	-
111:257, 260, 263, 294,	Räv	Tand, armbågsben, mellanhand/fotsben, svanskota, fotrotsben, tå/fingerben	-		7,75	-	-
111:254, 257, 258, 260, 265, 294,	Gnagare	Kroppens samtliga anatomiska regioner (1-7).	-		6,82	-	-
111:263	Groda	Rörben	-		0,2	-	-
111:257, 259, 260, 294, 298	Fågel	-	-		8,7	-	Andfågel, andfågel ospec. kråkfågel, vadarfågel (strand-skata). Rovfågel (sparvhök)
111:254, 257, 259, 260, 263, 264, 294, 295, 299	Fågel ospec.	-	-		18,4	-	-
111:294	Fisk	-	-		0,1	-	Abborre
111:254, 257, 260, 263, 264, 294, 295, 298	Utöver identifierade arter har 88,26 obrända gram ben från ospecificerat däggdjur påträffats.	-	-		-	-	-
Summa:					431,28		

* Åldersbedömning: *Diploë* är något tjockare än 1/3 av skalltakets totala tjocklek på tre fragment. Tio stycken små fragment är klivna. På majoriteten av skalltaksfragmenten utgör *diploë* 1/3 av kraniefragmentens totala tjocklek och båda tabula är lika tjocka. Öppna suturer externt på ett fragment.

**Åldersbedömning: Tandnärvaro + graden av slutna tandrötter.

Kontext 114

Tolkning: I kontext 114 har identifierats 1 människa som var mellan 18–44 år vid dödstillfället. De kremerade benen låg strödda direkt på kalkstenen. Näst intill kroppens alla anatomiska regioner finns närvarande med undantag för region 2 och 3 (kotor, revben och främre övre extremiteter). Graden av förbränning är ofullständig. Benen är lätt eldpåverkade, gråvita samt gråblå med större inslag av benens egenfärg. Någon könsbedömning har inte varit möjlig att utföra.

Inga kremerade djurben fanns med bland benen från människa. Emellertid har obrända djurben påträffats bland de brända i kontexten, vilka utgörs av får/get, räv, gnagare, ospecificerat däggdjur samt fågel. Benen från får/get är få. Endast tänder och ett lårben har påträffats, vilket indikerar delar från både en köttfattig och en köttrik region. Övriga identifierade arter har sannolikt varit bosatta i graven.

Kontext	Art	Delar	Ålder	Kön	Vikt (g)	Förbränning	Övrigt
114:288	Människa	Kranium, tinningben, underkäke, skulderblad, lårben, skenben	18-44 år *		82,75	Lätt eldpåverkade. Gråvit färg med blågrå inslag. Även skalltagsfragment med egenfärg.	Maximal storlek är 43 mm. Medelstorlek är 17 mm.
	Får/get	Tand, lårben	-		3	-	-
	Räv	Underkäke, tand	Valp		0,6	-	Liten käke indikerar valp
	Gnagare	Tand, överarmsben	-		0,34	Obränt	-
	Däggdjur ospec.	-	-		95,4	-	-
	Fågel ospec.	-	-		0,6	-	-
Summa:					182,69		

* Åldersbedömning: *Diploë* är något tjockare än 1/3 av skalltakets totala tjocklek på tre fragment. Tio stycken små fragment är kluvna. På majoriteten av skalltagsfragmenten utgör *diploë* 1/3 av kraniefragmentens totala tjocklek och båda tabula är lika tjocka. Öppna suturer externt på ett fragment.

Kontext 1000

Tolkning: I kontext 1000 har inga ben från människa identifierats. Benmaterialet utgörs av enstaka obrända djurarter som får/get, gnagare och ospecificerad fågel. Ett mellanfotsben från får/get var spjälkat och på-

träffades under ett större stenblock i gravens mitt ovanpå kalkstenen. Benet har troligtvis spjälkats för märengens skull av djur och därefter dragits in under stenblocket.

Kontext	Art	Delar	Ålder	Kön	Vikt (g)	Förbränning	Övrigt
1000:302	Får/get	Mellanhandsben, strålben	> 2 år		13,8	-	Mellanhandsben fusionerat samt kluvet, möjligen märengspaltat.
	Gnagare	Lårben	-		0,1	Obränt	-
	Fågel ospec.	-	-		0,1	-	-
Summa:					14		

Diskussion och slutsats

Generellt anses kalksten vara fördelaktigt för ben ur bevaringsynpunkt, vilket det bör ha varit även för benen i stensättningen i Södra Möckleby. Trots detta motsvarar inte mängden ben från det kremerade materialet den mängd ben som förväntas komma efter en kremering av en människa. En modern kremering genererar normalt en volym på cirka 3 liter från en vuxen individ och har en vikt på mellan 2000–2500 gram (Holck 1986). Mängden brända ben från människa i kontext 111 uppgår till 50,26 gram och i kontext 114 har 82,75 gram brända ben från mänskliga konstaterats. Det är emellertid inte ovanligt att mängden brända ben från förhistoriska material inte motsvarar den mängd ben som borde finnas kvar efter en kremering. Inte heller hela tanduppsättningen från den obrända individen påträffades. Förklaring till avsaknad av ben har sannolikt med tafonomiska processer att göra som väder, vind och djur.

En mindre jämförelse har gjorts mellan stensättningen i Södra Möckleby och bronsålderröset Tornrör, i Gårdby socken på mellersta Öland som undersöktes 1976. Gravarna har många likheter sinsemellan, men också mycket som skiljer dem åt. Gemensamt för de båda gravarna är att båda låg ensamma ute på stora allvaret. Gravarnas beninnehåll är delvis lika då de båda innehöll brända och obrända ben. De kremerade benmaterialen visade att båda gravar hyste flera individer som kremerats, men också ben från människa som inte kremerats. Bland de obrända benen från människa i Tornrör var det främst tänder som påträffades. I stensättningen i Södra Möckleby var det enbart tänder från den icke kremerade individen som påträffades.

Bland det kremerade djurbensmaterialet i Tornrör finns nötkreatur, häst, får/get, gris, hund, katt, fåglar, fisk och vilt. För de obrända benen var artrikedomen också påfallande. Enstaka arter som groda, igelkott, gnagare och räv har också varit bosatta bland kalkstenarna i röset (Ibid). Stora allvaret är en

trädlös karg hedmark och med enstaka gravar som enda skydd för väder, vind och eventuella fiender är det inte konstigt att olika djur sökt skydd i gravarna samt även bosatt sig där.

För stensättningen i södra Möckleby är artrikedomen för det brända djurbensmaterialet inte lika gediget. Större däggdjur och ett fragment från ospecificerad fågel är de enda arter som identifierats. Bland de obrända djurbenen har identifierats nötkreatur, häst, får/get, gris, fåglar och fisk. Arter som sökt skydd eller varit i bosatta i stensättningen har varit räv, gnagare och groda.

Beträffande de allra minsta benfragmenten från högen i Tornrör var det svårt avgöra om de genomgått kremering eller inte (Lepiksaar 1980). Liknande problematik har gällt de minsta benfragmenten från Södra Möckleby. Sannolik förklaring till denna förekomst har med vittringen av benen att göra när de legat exponerade för sol och vind. Inga bålrester fanns vid platsen för stensättningen och man får anta att kremering skett på annan plats. Ben från bålet har samlats ihop och möjligen valdes enbart vissa ben ut från bålplatsen att lägga i graven, vilket också skulle kunna vara förklaring till avsaknaden av ben.

Referenser

- HOLCK P. 1986. *Cremated Bones. A Medical-Anthropological study of an archaeological material on cremation burials*. Antropologiska skrifter nr. 1. Anatomisk institutt. Universitetet i Oslo.
- LEPIKSAAR J. 1980. *Striae*. A study of the animal remains at Tornrör. A study of a Thanatocoenosis. (Late Iron Age to Recent Times). Volume 10. Issued by Societas Upsaliensis Pro Geologica Quaternaria. Uppsala 1980.
- SIGVALLIUS B. 1994. *Funeral Pyres. Iron Age Cremations from North Spånga*. Thesis and papers in Osteology I. Stockholms universitet.

BILAGA 6. ¹⁴C-ANALYS

GÖRAN POSSNERT, LARS BECKEL
ÅNGSTRÖMLABORATORIET, TANDEMLABORATORIET
UPPSALA UNIVERSITET

Resultat av isotop analys av obrända och brända ben från Albrunna, Öland. (p 2111)

Förbehandling av benmaterial:

1. Mekanisk rengöring av ytan (skrapning, ev. sandblästring).
2. Ultraljudsvätt i avjoniserat, urkokt vatten (pH 3).
3. Krossning i mortel.
4. 0,8 M HCl tillsätts, omrörning (30 minuter, cirka 10 °C) (apatit bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten, pH 3, och värms under omrörning (6-8 timmar, 90 °C). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del ("kollagenet") återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningsinverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

Den fraktion som ¹⁴C-bestäms förbränns till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion före acceleratorbestämningen. I den aktuella undersökningen har fraktionen D daterats.

Förbehandling av brända ben:

1. 1,5 % NaOCl tillsatt till det rengjorda och krossade benprovet och blandningen fick stå i rumstemperatur i 48 timmar.
2. Provet tvättat till neutral i avjoniserat vatten.
3. 1 M HAC tillsatt till provet och blandningen fick stå i rumstemperatur i 24 timmar.
4. Provet tvättat till neutral i avjoniserat vatten och intorkat.
5. Lakning med 6 M HCl.
6. Den erhållna CO₂-gasen grafiteras därefter Fe-katalytiskt före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹⁵ N‰ AIR	C/N
Ua-61727	111:260	13,5	3,2
Ua-61728	114:288		

BILAGA 7. BERÖRDA FORNLÄMNINGAR

Fornminnesregistret (FMIS) stängdes ner i början av 2019 och har ersatts av Kulturmiljöregistret (KMR). I Fornminnesregistret var lämningarna registrerade med RAÄ-nr, i det nya Kulturmiljöregistret har de istället fått lämningsnummer (t.ex. L2019:1).

RAÄ-nr (FMIS)	Lämningsnummer (KMR)	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
Södra Möckleby 48:1	L1956:183	Stensättning	Fornlämning
Södra Möckleby 62:1	L1956:6207	Stensättning	Övrig kulturhistorisk lämning
Södra Möckleby 154:1	L1956:5530	Stenkrets/stenrad	Ingen antikvarisk bedömning
Gräsgård 173:1	L1958:3729	Husgrund, förhistorisk/medeltida	Fornlämning
Gräsgård 18:1	L1958:2750	Gravfält	Fornlämning
Gräsgård 18:2	L1958:3816	Fornlämningsliknande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning
Gräsgård 18:3	L1958:3815	Fornlämningsliknande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning
Gräsgård 77:1	L1958:3676	Stensättning	Fornlämning
Gräsgård 77:2	L1958:3675	Stensättning	Övrig kulturhistorisk lämning
Gräsgård 17:1	L1958:3305	Dammvall	Övrig kulturhistorisk lämning
Runsten 85:1	L1956:1951	Källa med tradition	Fornlämning
Mörbylånga 43:1	L1957:4589	Grav markerad av sten/block	Ingen antikvarisk bedömning
Mörbylånga 43:2	L1957:4959	Gravfält	Ingen antikvarisk bedömning
Långlöt 210	L1955:1871	Gravfält	Fornlämning
Södra Möckleby 49:1	L1957:9540	Stensättning	Fornlämning
Södra Möckleby 131:1	L1956:5618	Stensättning	Fornlämning
Södra Möckleby 26:1	L1956:6129	Hällristning	Fornlämning
Södra Möckleby 28:1	L1957:9369	Hällristning	Fornlämning
Södra Möckleby 29:1	L1956:28	Hällristning	Fornlämning
Gårdby 79:1	L1958:4402	Röse	Fornlämning
Räpplinge 96:1	L1956:3456	Gravfält	Fornlämning

Rapporter från Arkeologikonsult 2019:3138